

Nr 157.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1926 kl. 3 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen
angående ändringsarbeten å serafimerlasarettet m. m.
jämte i ämnet väckta motioner.*

(2:a avd.)

I den till riksdagen den 7 januari 1926 avlätna statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 75, föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående nybyggnader för en ny medicinsk högskola samt för ändringsarbeten å serafimerlasarettet m. m., för budgetåret 1926—1927 under åttonde huvudtiteln för ändamålet beräkna ett extra reservationsanslag av 507,600 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 19 mars 1926 dagtecknad proposition, nr 216, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit riksdagen, att till ändringsarbeten å nuvarande serafimerlasarettet i huvudsaklig överensstämmelse med sjukhusbyggnadsakkunnigas den 24 september 1925 avgivna förslag för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 307,600 kronor, under förutsättning att ett lika stort belopp för samma ändamål beviljas av Stockholms stad och Stockholms läns landsting.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen,

två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Sederholm* m. fl. (nr 301) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Bernström* m. fl. (nr 429) däruti hemställt, att riksdagen ville med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 216 besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa allsidig utredning angående det ifrågasatta nya centralsjukhusets förläggning å annan plats än Ladugårdsgärde, samt därefter till riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda;

en inom första kammaren av herr *I. Holmgren* väckt motion (nr 302) däruti hemställdes att riksdagen måtte

dels, utöver av Kungl. Maj:t till ändringsarbeten å serafimerlasarettet äskade medel, anslå 276,225 kronor eller det mindre belopp, som kan finnas skäligt, att under förutsättning av bidrag från Stockholms stad och län i den form och till belopp, som av Kungl. Maj:t godtages, användas till ytterligare ändringsarbeten å lasarettet,

dels ock medgiva att, därest med Kungl. Maj:ts tillåtelse av serafimerlasarettet för enahanda ändamål upptages lån å högst 1,314,350 kronor, vad till förräntning av detta belopp och amortering därav å tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, erfordras, må såsom annan kostnad för lasarettedriften fördelas efter de grunder, som nu för sådan kostnad tillämpas eller framdeles kunna varda av Kungl. Maj:t godkända; samt

en inom andra kammaren av herr *R. Wagnsson* väckt motion (nr 430), däruti hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning av Karolinska institutets och serafimerlasarettets byggnadsfrågor.

Beträffande de av motionärerna till stöd för deras framställningar andragna skälen får utskottet hänvisa, i fråga om de båda förstnämnda motionerna, till motion I: 301 samt i övrigt till respektive motioner.

Såsom framgår av statsrådsprotokollet, erinrar departementschefen, huru- som behovet av förbättrade lokaler för karolinska institutets teoretiska och kliniska institutioner sedan lång tid varit trängande, på samma gång institutet utvecklats i en omfattning och med en snabbhet, som man förut icke kunnat förutse. Genom denna utveckling hade institutet kommit att intaga platsen som rikets största medicinska högskola.

Departementschefen redogör vidare för ett av 1919 års sjukhusbyggnads- sakkunniga framlagt förslag angående nya lokaler för karolinska institutets kliniska institutioner och för de i anledning härav avgivna utlåtandena.

Givet är, framhåller departementschefen, att ett tillgodoseende av önske- målet om nya byggnader och nya lokaler för den medicinska högskolan i Stockholm är en fråga av synnerligen komplicerad beskaffenhet, som på grund av sin ekonomiska räckvidd ej kan med ens avgöras utan tarvar ej blott en lång beredelse- tid utan även en lång tid för sitt realiserande. Med hänsyn till särskilt sistnämnda omständighet anser departementschefen det vara av vikt, att intresset främst riktas på den punkt, där behovet av för- bättringar visat sig vara mest framträdande, den nämligen, som rör de kli- niska institutionerna och särskilt dem, som äro förlagda till serafimerlasa- rettet.

Serafimerlasarettets kliniska institutioner skulle således i första hand tillgodo- ses och först i andra rummet de teoretiska institutionerna. Det av 1919 års sjukhusbyggnadssakkunniga framlagda förslaget har också i främsta rummet

tagit sikte på den kliniska undervisningens behov, och departementschefen anser de sakkunnigas principståndpunkt i detta hänseende vara den, varifrån man bör utgå, då man söker finna en lösning av karolinska institutets och dess institutioners byggnadsfrågor. Emellertid är — framhåller departementschefen — sakkunnigförslaget av en så omfattande finansiell räckvidd, att det enligt hans mening måste underkastas ett ytterligare övervägande i syfte att söka få fram ett förslag, som utan alltför betungande kostnader för det allmänna kan tillfredsställa den medicinska undervisningens och sjukvårdens behov.

Enligt departementschefens uppfattning bör frågan om ett nytt kliniskt sjukhus hänskjutas till förnyad utredning, därvid dels med hänsyn i främsta rummet till att nå fram till ett ekonomiskt förmånligare förslag samt dessutom med hänsyn till förefintligt sjukvårdsbehov och med aktgivande å den i ärendet förebragta kritiken bör tagas i övervägande, vilka kliniker böra omedelbart flyttas och vilka böra vänta eller flyttas vid en senare tidpunkt, i samband varmed detaljerade ritningar och kostnadsberäkningar böra uppgöras med hänsyn härtill, dels ock en allmän om än ej i detalj utformad plan bör uppgöras rörande den tilltänkta utflyttningen och nybyggandet för karolinska institutets teoretiska institutioner.

Med utgångspunkt från denna uppfattning om behovet av ett nytt kliniskt sjukhus, vilket borde med det snaraste komma till stånd, har departementschefen vidare upptagit frågan om ändringsarbeten å det nuvarande serafimerlasarettet. Det av förenämnda sakkunniga i detta hänseende framlagda förslaget slutar å ett belopp av 615,200 kronor, vilken summa de sakkunniga tänkt sig skola så fördelas, att hälften, 307,600 kronor, bestrides av staten och av återstående hälften två tredjedelar bestridas av Stockholms stad och en tredjedel av Stockholms län. Den sålunda ifrågasatta fördelningsgrunden har icke givit anledning till erinran från departementschefens sida. Han anser den på staten ankommande delen av dessa kostnader böra anvisas under förutsättning, att återstoden varder i enlighet med vad nyss sagts beviljad av Stockholms stad och län, och borde i sinom tid, sedan beslut föreligga om anvisande av olika myndigheter utav de för ändamålet erforderliga medlen, direktionen för serafimerlasarettet inkomma till Kungl. Maj:t med ett specificerat förslag till de ändringsarbeten, som böra vidtagas, vilket förslag uppenbarligen bör vara i allt väsentligt grundat på ovanberörda sakkunnigyttrande.

Den av departementschefen i utsikt ställda utredningen rörande förevarande byggnadsfrågor anser departementschefen emellertid för sitt realiserande fordra vissa givna förutsättningar. Den första av dessa förutsättningar anser departementschefen sammanhänga med den medicinska undervisningens krav på att äga ett för denna undervisning tillfredsställande sjukmaterial. Den del av läkarutbildningen, som för den blivande läkarens praktiska

verksamhet utan gensägelse vore den viktigaste, utgjordes av de till de stora allmänna sjukhusen förlagda kurserna och tjänstgöringarna. Och den mest betydelsefulla förutsättningen för att denna s. k. kliniska tjänstgöring skulle för den blivande läkaren bliva så god och allsidig som möjligt, vore att de sjukhus, som upplättes för undervisningen, erbjöde ett för densamma lämpat och framför allt rikhaltigt och omväxlande sjukmaterial. Departementschefen anser det vara av utomordentlig vikt, att ett samarbete med Stockholms stads sjukvårdsanstalter alltjämt vidmakthålles; det vore nämligen av vital betydelse för den institutet åliggande läkarutbildningen att kunna förfoga över det sjukmaterial som staden bjöde. Erfarenheten visade helt naturligt, att ju större antal sjuka och ju mera rikhaltigt och omväxlande sjukmaterial, som stode till undervisningens förfogande, desto större vore möjligheten att giva undervisningen nödig bredd och fördjupning. Därför strävade också allestädes de för den medicinska undervisningen ansvariga att tillgodogöra sig så mycket som möjligt av det sjukmaterial, som kommunerna erbjöde.

Utginge man sålunda — framhåller departementschefen — från att man borde för framtiden söka träffa sådana anordningar, att den kliniska tjänstgöringen vid landets största medicinska högskola bleve förlagd till de stora allmänna sjukhusen i huvudstaden, måste man finna grundtanken i de sakkunnigas förslag vara riktig att basera den föreslagna organisationen på ett samarbete med Stockholms stad och i viss mån även med Stockholms län. Ett genomförande av denna princip stötte emellertid vid realiserande av den kliniska undervisningens byggnadskrav på avsevärda svårigheter, som ytterligare komplicerades därav, att man i föreliggande fall hade att räkna med en tredje faktor, nämligen serafimerlasarettet, vilket vore att betrakta såsom en självständig stiftelse, om ock bidrag till dess driftkostnader lämnades av stat och kommun. Enligt de sakkunniga skulle serafimerlasarettet förbliva den part, som förmedlade statens och kommunernas intressen, varvid det nu bestående samarbetet mellan lasarettet å ena sidan och staden och länet å den andra skulle vidare utvecklas, så att staden och länet nu liksom vid föregående tillfällen skulle deltaga i kostnaderna för lasarettets nydaning men på ett sådant sätt, att kommunen och länet komme att dela kostnaderna såväl för nybyggnaderna som för driften av serafimerlasarettet i proportion till det gagn, de olika parterna hade av det nya sjukhuset. Förslaget förutsatte, att det nya lasarettet allt fortfarande skulle bestrida viss del av den sjukvård, som för karolinska institutets undervisning vore oundgänglig, och att kostnaderna för sjukvården fördelades mellan staten såsom ansvarig för den medicinska undervisningen och kommunerna såsom ansvariga för sjukvården. Denna grundförutsättning eller så att säga ledande tanke i ett blivande avtal har departementschefen icke kunnat finna annat än fullt riktig.

Huru emellertid denna princip för ett blivande avtal borde i sina detaljer utformas, därom kunde givetvis — säger departementschefen — delade meningar råda. Departementschefen anser det ej heller erforderligt att redan

nu en bestämd ståndpunkt intages till dessa detaljer. Vad han däremot anser vara av betydelse är, att redan från början klarhet vinnes om de förutsättningar, från vilka man borde utgå vid uppbyggande av den ifrågasatta organisationen av det nya kliniska sjukhusets tillkomst och verksamhet.

Dessa förutsättningar eller grunder anser departementschefen kunna angivas på följande sätt:

Därest till serafimerlasarettet under nyttjanderätt upplåtes tomt, tillhörig staten, betalar lasarettet från och med tidpunkten för lasarettets verksamhetens begynnande å denna tomt såsom ersättning härför till staten en årlig tomtavgift, beräknad med hänsyn till värdet av den mark, som varder för ändamålet upplåten.

Kostnaderna för byggnadsföretaget fördelas lika på de i detsamma ingående vårdplatserna.

Staten betalar *dels* byggnadskostnaderna för vårdplatserna för garnisonens sjuka, *dels* mot det att staten med full äganderätt övertager lasarettets nuvarande tomter med fastigheter, byggnadskostnaderna för de vårdplatser å tillhoppa 240, vilka enligt nu gällande avtal äro av lasarettsdirektionen upplåtna till sjuka från Stockholms stad och Stockholms län, *dels ock* byggnadskostnaderna för de vårdplatser, vilka anses böra stå öppna för sjuka från hela riket.

Stockholms stad betalar byggnadskostnaderna för de vårdplatser, vilka staden utöver de enligt nu gällande avtal å nuvarande serafimerlasarettet befintliga (200) önskar förbehålla åt staden tillhöriga sjuka.

Stockholms län betalar byggnadskostnaderna för de vårdplatser, vilka länet utöver de enligt nu gällande avtal å nuvarande serafimerlasarettet befintliga (40) önskar förbehålla åt länet tillhöriga sjuka.

Byggnadskostnaderna för de vårdplatser, vilka äro förlagda till hel- eller halvskilt rum, betalas genom ett amorteringslån.

Lasarettets utrustning bekostas enligt de i det föregående angivna grunderna; dock bekostar staten ensam den del av utrustningen, som förorsakas av den medicinska undervisningen.

Lasarettets drift handhaves av en direktion, i vilken staten, Stockholms stad och Stockholms län äro till lämpligt antal representerade.

Driftkostnaderna, däruti inbegripet kostnaderna för poliklinikerna, bestridas sålunda:

staten betalar *dels* kostnaden för den medicinska undervisningen, *dels* kostnaden för garnisonens sjuka, *dels* enligt vad nedan sägs viss del av övriga kostnader;

alla å lasarettet intagna sjuka, med undantag för garnisonens sjuka, betala fastställd legosängsavgift. För medellösa betalas legosängsavgifter av den, som enligt lagen om fattigvård är därför ansvarig (vederbörande fattigvårdssamhälle, landsting eller kommun);

av restkostnaden, varmed förstås skillnaden mellan verkliga kostnaden för underhållsdag och legosängsavgiften, betalas den ena hälften av staten, den andra av vederbörande landsting eller stad, som ej deltagit i landsting.

Då nu angivna allmänna grunder i sig innefatta frågor, vilka äro av betydelse för spørsmålets vidare bedömande, har departementschefen ansett lämpligt att nu framlägga desamma, och borde dessa grunder, därest någon erinran mot dem icke av riksdagen framställdes, böra tjäna såsom en utgångspunkt för den fortsatta prövningen av förevarande spørsmål.

Såsom den andra av ovanberörda förutsättningar för den fortsatta utredningen angiver departementschefen fastställandet av en lämplig tomt för det nya kliniska sjukhuset och karolinska institutets härmed förbundna teoretiska institutioner.

Ett flertal tomter i huvudstadens mer eller mindre omedelbara närhet har under utredningens gång varit föremål för närmare överbägande. Såsom framgår av statsrådsprotokollet, har departementschefen ägnat denna fråga en ingående prövning.

Sedan gammalt har Kungsholmen utgjort ett centrum för den medicinska undervisningen, och där hava också ett flertal allmänna sjukhus och sjukvårdsinrättningar samlats. Det har givetvis, framhåller departementschefen, legat närmast till hands, att man vid sökandet efter en tomt för ett nytt kliniskt sjukhus först kastat blicken på nämnda stadsdel. Den enda staten tillhöriga där belägna tomt, som kunnat ifrågasättas, hade varit ett tomtområde vid *Marieberg*, eventuellt tillökadt med områden från nuvarande *Konradsberg*. Mot tomtens läge anser departementschefen intet vara att erinra; tvärtom skulle där uppförda sjukhus erhålla en utmärkt belägenhet invid Mälaren och vetta mot söder. Däremot gjorde såväl tomtens areal — en alltför begränsad och mot söder avsmalnande byggnadsyta — som de där rådande terrängförhållandena, att densamma enligt departementschefens mening icke kunde anses lämplig för ett så stort byggnadsföretag som det nu ifrågavarande. Därest hit skulle förläggas en medicinsk högskola med dithörande kliniska och teoretiska institutioner, måste tomten i fråga uppenbarligen utvidgas med stora delar av närgränsande områden. Dessa sistnämndas för byggnadsarbeten av nu ifrågavarande art synnerligen olämpliga beskaffenhet komme — på grund av omfattande sprängnings- och schaktningsarbeten — att väsentligt höja byggnadskostnaderna. Då härtill komme, att den ifrågasatta ingångslinjen till Stockholm av västra stambanan — den s. k. Smedsuddslinjen — vore tänkt så förlagd, att järnvägslinjen skulle skära denna tomt, har departementschefen icke funnit ett allvarligt reflekterande å densamma böra ifrågakomma.

Längre ut på Kungsholmen ligger en staden tillhörig tomt, *Kristinebergstomten*. Mot denna tomt erinrar departementschefen, att densamma vore för liten och att dess mot norr sluttande läge i hög grad komplicerade och nästan omöjliggjorde ett rationellt utnyttjande av densamma för sjukhusändamål. Då härtill komme, att densamma förvärvats av Stockholms stad för exploatering för industriändamål och att stadsplanetävlan beträffande detta område för närvarande påginge, har departementschefen ansett densamma icke kunna tagas i betraktande i nu förevarande sammanhang.

Av de norr om staden belägna tomterna hade områden vid *Karlberg* och *Norrbacka* under utredningens gång varit föremål för närmare omprövning. Båda tomterna tillhörde staten och vore tillräckligt stora för ändamålet. De vore emellertid, erinrar departementschefen, starkt kuperade, och deras ianspråktagande skulle medföra omfattande och dyrbara sprängningsarbeten även-

som nödvändiggör ett spritt och därför mera kostsamt byggnadssätt än det nu för tiden eftersträfvade mera koncentrerade, som kunde komma till användning å en mera plan yta. Vad som dock framför allt gjorde, att man efter departementschefens mening icke kunde taga dessa tomter i allvarligt övervägande, vore deras läge i förhållande till en del ännu svävande trafikfrågor — Karlbergstomten skulle genomskäras av den ovanberörda Smedsuddslinjen — och deras belägenhet alldeles intill rangeringsbangården vid Tomtebodan och beträffande Norrbackatomten dessutom dennas läge omedelbart vid den stora godsstationen vid Norrtull. Sistnämnda omständigheter gjorde dem enligt departementschefens mening olämpliga för sjukhusändamål, då bullret från dessa stationer, där arbetet påginge även under större delen av natten, måste komma att inverka i hög grad störande på de sjuka.

En vid *Experimentalfältet* belägen tomt anser departementschefen väl lämpad för ändamålet, men densamma vore upptagen av lantbruksakademiens lokaler och anläggningar. Då en förflyttning av dessa näppeligen i detta sammanhang syntes kunna ifrågasättas, har departementschefen icke ansett denna tomt böra nu komma i betraktande, helst det gällde ett relativt snabbt igångsättande av de planerade byggnadsföretagen.

Vände man sig vidare mot trakterna söder om Stockholm, hade tre härstädes liggande tomter varit föremål för närmare uppmärksamhet från departementschefens sida. Den staten tillhöriga *Johannishovstomten* hade ansetts vara i hög grad olämplig för ändamålet. Den jämna delen av denna tomt vore redan för en avsevärd tid utthyrd till idrottsplats, och den söderut liggande terrängen vore så starkt kuperad, att den skulle draga mycket höga byggnadskostnader, vartill komme, att den gränsar intill Stockholms stads slakthus och dithörande industriella anläggningar. Nämnda omständigheter anser departementschefen böra utesluta densamma från närmare beaktande.

Årsta-tomten eller det s. k. *Årsta gårde* omfattade ett fullt tillräckligt stort område och erbjöde en plan yta, å vilken efter departementschefens uppfattning de erforderliga byggnaderna kunde utan fördyrande sprängnings- och planeringsarbeten givas en god och ändamålsenlig placering. Emot denna tomt talade dess avlägsna belägenhet, som ansåges medföra svårigheter såväl för de studerande som för erhållande av ett tillfredsställande sjukmaterial för poliklinikerna.

Vad därefter beträffar *Enskede*-tomten, framhåller departementschefen, att densamma tillhörde Stockholms stad och onekligen vore av beskaffenhet att kunna tagas i övervägande. För densammas utnyttjande för ifrågavarande ändamål talade dels dess storlek, dels dess jämna och för byggnadsarbeten lämpade byggnadsyta men mot densamma dess ej endast i och för sig avlägsna utan från de allmänna förbindelselederna isolerade läge.

Departementschefen kommer sist till det av sjukhusbyggnadssakkunniga föreslagna området å *Ladugårdsgården*. Denna tomts lämplighet för karolinska institutets kliniska och teoretiska institutioner hade blivit vid olika tillfällen

vitsordad. Tomten erbjöde, framhåller departementschefen, med sin storlek och sin plana byggnadsyta samma fördelar som tomterna å Årsta gärde och vid Enskede men saknade den med dessa tomter förenade nackdelen av deras avlägsna läge. De skäl, som talade emot tomten å Ladugårdsgärdet, vore dels militära, dels ock av ekonomisk art. De av de militära myndigheterna anförda synpunkterna anser departementschefen dock icke i och för sig vara av beskaffenhet att böra stå hindrande i vägen för disponerande av ett område, som i övrigt befunnits lämpligt. Vad de ekonomiska synpunkterna beträffar, hade synnerlig vikt fästs vid desamma, därvid framhållits det utomordentligt höga värde, som marken å Ladugårdsgärdet måste anses äga.

Såsom framgår av departementschefens redogörelse, är det tre områden, som han anser vara förtjänta att framför andra komma i fråga; dessa äro de ovannämnda tomterna å Årsta gärde, vid Enskede och å Ladugårdsgärdet.

Då det gällde att träffa ett val mellan dessa områden ställer sig departementschefen i hög grad tveksam. De ekonomiska synpunkterna talade enligt departementschefens mening med sådan styrka emot den medicinska högskolans förläggande till Ladugårdsgärdet, att man måhända nödgades avstå från tanken härpå. Skulle riksdagen dela denna uppfattning anser departementschefen, att man i första hand borde räkna med endera av de nyss omförmälda tomterna å Årsta gärde och vid Enskede såsom plats för karolinska institutets kliniska och teoretiska institutioner. För att vinna en fast utgångspunkt för det fortsatta utredningsarbetet, finner departementschefen det vara av vikt, att redan nu riksdagen sattes i tillfälle att uttala sig i fråga om disponerande av för ändamålet lämplig tomt.

Motionsvis har, främst av ekonomiska skäl, yrkats på ett undantagande av Ladugårdsgärdestomten vid en eventuell förnyad utredning angående tomtområden för den nya medicinska högskolan.

*Utskottets
yttrande.*

Det förslag, som från sjukhusbyggnadssakkunnigas sida föreligger angående nya lokaler för serafimerlasarettet, är av en synnerligen omfattande räckvidd och innebär högst betydande anspråk på statens ekonomiska medverkan. Utskottet måste ställa sig ytterst betänksam gentemot de i statsrådsprotokollet angivna planerna, ej minst med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser, desamma äro ägnade att medföra. Vad som främst givit utskottet anledning till tvekan är, huruvida ett så stort kliniskt sjukhus, som förslaget avser, verkligen är av förhållandena påkallat för tillgodoseende av läkarutbildningen i landet. Det synes utskottet icke tillräckligt utrett, huruvida icke serafimerlasarettet allt fortfarande skulle kunna, låt vara efter vissa ändrings- och tillbyggnadsarbeten, fylla de krav den medicinska undervisningen rimligen kan uppställa.

Departementschefen angiver såsom en förutsättning för den medicinska undervisningen i Stockholm ett samarbete med Stockholms stad. Ehuru väl

tvekan kan råda, huruvida ett sådant samarbete bör betraktas såsom en oeftergivlig fordran vid tillgodoseendet av en ändamålsenlig läkarutbildning, har utskottet dock icke ansett, att tanken härpå bör i frågans nuvarande läge tillbakavisas, därvid dock utskottet håller före, att frågan bör från principiell ståndpunkt upptagas till förnyat skärskådande. De av departementschefen från hans ståndpunkt angivna grunderna för ett avtal med Stockholms stad innehålla emellertid moment, där enligt utskottets mening betydligt förmånligare villkor för statsverket måste anses vara oeftergivliga. Även härutinnan synes en förnyad utredning erforderlig i syfte att nå fram till en överenskommelse, där statens intressen bliva väsentligt bättre tillgodosedda. Vid en sådan utredning torde böra tagas i betraktande, huruvida icke de villkor, som gällt och gälla i fråga om nybyggnader för och underhåll av Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, i tillämpliga delar kunna tjäna till ledning.

Utskottet har följaktligen icke kunnat undgå den uppfattningen, att en förnyad utredning i hela den föreliggande frågan är nödvändig. I avvaktan på denna utredning torde det nuvarande serafimerlasarettet alltjämt böra äga bestånd och fullgöra sina uppgifter i den medicinska undervisningens tjänst. Utskottet har vid sådant förhållande intet att erinra mot det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till vissa ändringsarbeten å lasarettet. Däremot har utskottet i det skede, vari frågan nu befinner sig, icke funnit sig kunna förorda bifall till herr Holmgrens i ämnet väckta motion.

Departementschefen har från förutsättningen av nybyggnader för en ny medicinsk högskola angivit en del tomter i Stockholms närhet, vilka varit föremål för övervägande såsom förläggningsplatser för den nya högskolan. Skulle den förnyade utredning, utskottet håller för nödvändig, ådagalägga, att det nuvarande serafimerlasarettet icke längre kan, även med därvid vidtagna utvidgnings- och förbättringsarbeten, motsvara den medicinska undervisningens behov, utan att lasarettet behöver förflyttas till en annan plats, lärer frågan om den lämpligaste tomten härför då ånyo uppkomma till prövning. Utskottet vill framhålla, att denna fråga bör under angivna förutsättning underkastas en förnyad noggrann undersökning, och vill nu icke i annan mån uttala sig härutinnan, än att utskottet vill framhålla, att den i statsrådsprotokollet omnämnda tomten å Ladugårdsgärdet icke bör, med hänsyn till det höga försäljningsvärde marken här betingar, under några förhållanden vidare komma i betraktande. Dock vill utskottet framhålla, huruvida i utredningen beträffande varje ifrågasatt plats bör angivas det beräknade tomtvärdet, då ju endast härigenom klar översikt kan vinnas över de verkliga kostnaderna för sjukhusbygget.

Vid den av utskottet sålunda förordade nya utredningen torde jämväl frågan om garnisonssjukhusets sammanförande med serafimerlasarettet böra bliva föremål för ytterligare övervägande särskilt vad den finansiella sidan av saken angår.

Med vad utskottet sålunda anfört, torde såväl herrar Sederholms m. fl., och Bernströms m. fl. som herr Wagnssons ovanberörda motioner få anses besvarade.

Utskottet hemställer alltså,

1) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till ändringsarbeten å nuvarande serafimerlasarettet i huvudsaklig överensstämmelse med sjukhusbyggnadssakkunnigas den 24 september 1925 avgivna förslag för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 307,600 kronor, under förutsättning att ett lika stort belopp för samma ändamål beviljas av Stockholms stad och Stockholms läns landsting;

2) att riksdagen må avslå herr Holmgrens ovanberörda motion I: 302;

3) att herrar Sederholms m. fl. och Bernströms m. fl. ovanberörda motioner, I: 301 och II: 429, må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört;

4) att herr Wagnssons ovanberörda motion II: 430 må anses besvarad med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 20 maj 1926.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande:

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
 från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *J. L. Widell*, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist*, *E. J. G. Rosén*, *E. A. Hallin*, *C. J. G. Swartz*, *G. Kobb*, *D. A. Petrén* och *I. H. E. Pauli*;
 från andra kammaren: *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén*, *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *A. Å. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *B. F:son Holmgren*, *J. Olsson* i Digernäs, *S. Persson* i Fritorp och *P. C. Jonsson*.

Reservationer:

1) av herrar *O. Bergqvist, C. J. G. Swartz, D. H. Petré, I. H. E. Pauli, A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén, A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona och *P. C. Jonsson*, vilka ansett att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»De yttre betingelserna för karolinska institutets verksamhet kunna ingalunda anses motsvara institutets nuvarande utveckling. Behovet av förbättrade och nya lokaler för dess olika institutioner har sedan länge varit allmänt erkänt, och ett tillgodoseende av kravet i detta hänseende torde icke utan men för den medicinska undervisningen kunna längre undanskjutas. Utskottet är lika med departementschefen övertygad om nödvändigheten att åtgärder i berörda hänseende med det snaraste komma till stånd. I enlighet med vad departementschefen framhållit, har utskottet funnit, att det föreliggande trängande behovet måste tillgodoses förmedelst nya byggnader. Med hänsyn till den i ärendet förebragta utredningen liksom ock vid besök, som ledamöter av utskottet å ort och ställe gjort, har utskottet erhållit den bestämda uppfattningen, att det ej är möjligt att genom till- och påbyggnader å det nuvarande serafimerlasarettet eller genom nybyggnader å dess nuvarande begränsade tomtområde erhålla lokaler och utrymmen, som kunna tillfredsställa den medicinska undervisningens behov. Utskottet håller följaktligen före, att den enda utvägen att vinna en ändamålsenlig lösning av den föreliggande frågan är att söka träffa anordningar för uppförande av nya byggnader för den medicinska högskolan i Stockholm. Givet är emellertid, att, därest man utgår från förutsättningen av uppförande med det snaraste av nya byggnader för karolinska institutets kliniska institutioner, utskottet icke är benäget tillstyrka åtgärder, som betinga nedläggande av större kostnader å det nuvarande lasarettet än vad som är oundgängligen nödvändigt för uppehållande av dess verksamhet under tiden intill dess ett nytt kliniskt sjukhus kommer till stånd. Utskottet har därför ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende, men kan icke förorda vad i samma avseende ifrågasatts i herr Holmgrens ovanberörda motion.

Såsom framgår av statsrådsprotokollet, har departementschefen tänkt sig, att den stora frågan om nytt kliniskt sjukhus och nya lokaler för en medicinsk högskola skall hänskjutas till förnyad utredning. Utskottet finner en dylik skyndsam utredning synnerligen önskelig, och bör givetvis därvid i främsta rummet beaktas synpunkten att söka nedbringa kostnaderna till skäligen proportioner. I samband härmed torde, likaledes i besparingssyfte, böra tagas i övervägande, huruvida icke i förhållande till det föreliggande förslaget utrymmena i de olika klinikerna kunna i vissa fall begränsas och ytterligare inskränkningar kunna göras, särskilt i avseende å laboratorier och andra för de medicinskt-vetenskapliga undersökningarna avsedda anordningar.

Utskottet är vidare med departementschefen fullt ense därutinnan, att det är av en utomordentlig betydelse för läkarutbildningen vid landets största medicinska högskola att kunna förfoga över det sjukmaterial, som de stora kommunala sjukhusen i Stockholm erbjuda. Med hänsyn härtill anser utskottet lika med departementschefen fullt riktigt, att vid genomförande av den ifrågasatta organisationen ett samarbete kommer till stånd med Stockholms stad, en anordning, som enligt utskottets mening principiellt sett måste lända till båtnad för båda parterna. I detta hänseende har departementschefen angivit vissa allmänna grunder. Utskottet har icke nu velat i vidare mån uttala sig om dessa grunder än att utskottet håller före, att dessa böra underkastas en förnyad revision, därvid bör tillses, att statsverkets intressen varda på ett bättre sätt tillgodosedda än det föreliggande förslaget giver vid handen. I avseende å ett annat kliniskt undervisnings-sjukhus i vårt land — Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund — har staten bidragit såväl till nybyggnader som till de årliga driftkostnaderna, och de villkor, som härutinnan varit och äro gällande, torde få i stort sett anses bättre än det föreliggande förslaget tillgodose statens berättigade intressen.

Vad vidare angår frågan om förlägningsplatsen för en ny medicinsk högskola, har utskottet ägnat denna fråga en ingående uppmärksamhet, och genom besök, som medlemmar av utskottet företagit till nästan samtliga av departementschefen angivna tomter, har utskottet sökt bilda sig en uppfattning om den tomt, som från olika synpunkter kan anses lämplig och ändamålsenlig såsom förlägningsplats för den nya medicinska högskolan.

Vid den undersökning, som utskottet vidtagit, har utskottet visserligen funnit den ifrågasatta tomten å Ladugårdsgärdet vara den, som från alla synpunkter skulle vara den mest fördelaktiga i nu förevarande avseende; med hänsyn emellertid till det stora markvärde, denna tomt anses representera, och i syfte att ej beskära staten möjlighet att kunna till försäljning exploatera här befintliga områden, har utskottet icke ansett sig kunna förorda, att denna tomt kommer i betraktande för nu ifrågavarande ändamål.

Vad de övriga av departementschefen angivna tomterna beträffar, erbjuda visserligen de å Söder belägna tomtområdena vissa fördelar, särskilt områdena vid Enskede och Årsta gärde i sin jämna och för byggnadsarbeten lämpade byggnadsyta. Mot detsamma talar emellertid framför allt deras i förhållande till stadens centrala delar alltför avlägsna läge. Det torde nämligen få anses i hög grad olämpligt att så långt bort förlägga en medicinsk högskola, dit flera hundra studenter dagligen och ofta flera gånger om dagen måste begiva sig för att följa undervisningen, och än mer ett stort kliniskt sjukhus med dess många och omfattande polikliniker. Vad som för den kliniska undervisningen framstår såsom en oefftergivlig förutsättning, är tillgången till ett rikt och omväxlande poliklinikmaterial, och från denna synpunkt torde det vara uteslutet att förlägga ett sjukhus av nu ifrågavarande beskaffenhet till platser, som ligga så avlägset från stadens mera bebyggda

delar som de ifrågasatta tomterna på Söder. Komma härtill de olägenheter i övrigt, som det avlägsna läget måste medföra för de å klinikerna intagna sjuka, synes man icke kunna närmare reflektera å de föreslagna söder-tomterna.

De å Kungsholmen belägna tomterna Kristineberg och Marieberg-Konradsberg, anser utskottet ävenledes olämpliga. Tomterna torde vara alltför små och erbjuda för byggnadsarbeten i hög grad olämpliga terrängförhållanden, vartill kommer, att en hel del stora sjukhus redan nu äro förlagda till Kungsholmen, vadan uppförande av ytterligare ett stort sjukhuskomplex härstädes icke torde vara att betrakta såsom önskligt.

Norrbacka-tomten, som ligger inom Solna kommun, är belägen mellan två stora rangeringsbangårdar. Det dag och natt pågående bullret från dessa stationer måste komma att inverka i hög grad störande och menligt på de sjuka. Tomtens av åtskilliga berg söndersplittrade terräng torde i hög grad försvåra uppförande av ett sjukhus efter moderna principer och i allt fall så väsentligt fördyra anläggnings- och byggnadskostnaderna, att ett närmare reflekterande på denna tomt icke synes tillrådligt.

Tomten vid Experimentalfältet anser utskottet lika med departementschefen icke nu böra kunna komma i betraktande.

Av de utav departementschefen omnämnda tomtområdena återstår sålunda endast en, nämligen tomten vid Karlberg, vilken utskottet anser kunna bliva föremål för ett närmare övervägande. Emellertid har utskottet funnit sig böra till uppmärksammande vid ett eventuellt val framhålla ytterligare ett område, vilket icke, såvitt av statsrådsprotokollet framgår, hittills varit föremål för någon mer ingående undersökning. Detta område — för korthetens skull benämnt Fältrittklubbens bana — är beläget å Norra Djurgården väster om Livgardets till häst kasern och norr om Östermalms idrottsplats mellan Sturevägen, Gasverksvägen samt järnvägsspåret till Värtahamnen; en del av detta område utgöres nu av Fältrittklubbens bana. Nu senast angivna två tomter har utskottet ansett vara av beskaffenhet att böra göras till föremål för en ny och jämförande undersökning, och detta så mycket mer, som området vid Fältrittklubbens bana hittills icke veterligen varit föremål för någon undersökning i nu berörda hänseende.

Med vad utskottet sålunda anfört i tomfrågan torde herrar Sederholms m. fl. och Bernströms m. fl. ovanberörda motioner få anses besvarade.

Av vad utskottet vidare i det föregående anfört, torde jämväl den av herr Wagnsson väckta motionen få anses besvarad.»

2) av herr *B. F:son Holmgren*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr *I. Holmgrens* motion I: 302;

3) av herr *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, samt

4) av *J. Nilsson* i Malmö.